

EXAMENSARBETE

Hösten 2013

Läroarbldningen

”Det är en stor möjlighet”

Pedagogers beskrivningar av och berättelser om hur de arbetar med förskolebarn i utomhusmiljö

Författare

Louise Christensson

Josefine Kristensson

Handledare

Angerd Eilard/ Håkan Sandgren

Examinator

Christel Persson

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	3
1.1 Syfte.....	5
1.2 Frågeställningar.....	5
1.3 Arbetets disposition.....	5
2 Teoretisk bakgrund.....	7
2.2 Utomhuspedagogikens syfte	8
2.3 Svårigheter och problemlösningar i arbetet med utomhuspedagogik	9
2.4 Sammanfattning av hinder och svårigheter.....	11
3 Metod och material.....	12
3.1 Val av informanter	13
3.1.1 Forskningsetiska principer.....	13
3.1.2 Tillvägagångssätt vid insamling av det empiriska materialet.....	14
3.1.3 Metod vid bearbetning av empiriskt material.....	14
4 Resultat och Reflektion.....	16
4.1 Hinder och svårigheter med utomhuspedagogik	16
4.2 Teoretiska utgångspunkter i samband med pedagogernas arbete med utomhuspedagogik	18
4.3 Syften som är synliga i verksamheterna i arbetet med utomhuspedagogik.....	19
4.4 Reflektion.....	20
5 Diskussion.....	22
5.1 Hinder och svårigheter med utomhuspedagogik.....	23
5.2 Vidare forskning.....	28
5.3 Metoddiskussion.....	28
6 Sammanfattning.....	29
7 Källförteckning.....	30
Bilaga 1.....	33

Abstract

Intervjuer och observationer av pedagogers sätt att arbeta med utomhusmiljö i det dagliga arbetet med barnen är grunden för den här studien. Blir utomhusaktiviteter en del av undervisningen eller är de "bara ute"? Observationer gjordes genom att följa avdelningar under en dag, detta gjordes på två förskolor. Intervjufrågorna rörde sig kring deras arbete med utomhuspedagogik. Intervjuerna ägde rum på fyra förskolor, två naturinriktade och två utan specifik inriktning. Skillnaderna var att de naturinriktade hade en medvetenhet kring utomhuspedagogik, medan de andra förskolorna inte var medvetna om det, men arbetade med det ändå. När begreppet utomhuspedagogik förklarades och diskuterades var det ändå mycket av detta de kände igen från sitt arbetssätt. Under intervjuerna på de naturinriktade förskolorna kunde endast en av deras pedagoger vara med under intervjun på grund av personalresurser. Pedagogerna på de andra förskolorna intervjuades antingen två och två eller en i taget efter varandra men vid samma tillfälle.

Resultatet av studien är pedagogers berättelser och beskrivningar av arbetet med utomhuspedagogik, och utomhuspedagogik som metod i verksamheten. Vi har genom observationer och intervjuer fått fram resultat som visar hur pedagogerna arbetar tillsammans med barnen i utemiljön. Genom observationerna har vi kunnat se att pedagogerna var omedvetna om att de flitigt använde sig av utomhuspedagogik ute i praktiken tillsammans med barnen. Pedagogerna berättade att de använder utomhuspedagogiken som ett redskap och ser den som en stor tillgång till de olika aktiviteter och teman som de utför tillsammans med barnen. Pedagogerna upplevde begreppet utomhuspedagogik nästan som främmande och som något svårt. De ansåg att utomhuspedagogiken ska vara en stor del i barns undervisning och genomsyra verksamheterna. Vi använde oss av orden utomhusmiljö och utevistelse i vår text då det är de begreppen som pedagogerna använder sig av under våra intervjuer om utomhuspedagogik.

Resultatet av denna studie kan vara till hjälp för pedagoger som arbetar med utomhuspedagogik men kanske inte riktigt känner att de är på rätt spår. Genom resultaten kan de få mer klarhet och bekräftelse på att arbetet de utför uppfyller läroplanens mål och riktlinjer för utomhuspedagogik. Samtidigt kan de få inspiration och bli medvetna om, att det varken är svårt eller krångligt och att det arbete de utför är utomhuspedagogik.

Ämnesord: Förskola, Pedagoger, Utevistelse, Utomhusmiljö, Utomhuspedagogik,

1. Inledning

Detta examensarbete rör utomhusundervisning i förskolan. Utomhuspedagogik är något som är av stort intresse för oss skribenter som är blivande förskolpedagoger med inriktning mot naturvetenskap. Vi går en förskolläraryr utbildning som är inriktad på naturvetenskap i förskolan och vill därför ta fasta på denna inriktning och göra det till en del i vår uppsats. Vi har under vår praktik tyckt oss kunnat se att barn som vistas i utemiljön mår bättre och blir gladare. Det tycks också vara viktigt att barnen får vistas i sin utemiljö och att den ska arbetas med tillsammans med barnen ute på förskolorna (Johansson 2001, sid 2), Barnen är i behov av att få utvecklas i kontakt med naturen. I Lpfö 98, Skolverket (2010, sid 7), står det "Förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och framtid".

Ytterligare inspiration till ämnet gavs genom ett reportage om utomhuspedagogik på SVT 1 (2013). I reportaget berättas det om en ny undersökning om ökat stresshormon, kortisol, hos barn som går i Ur och Skur-skolor. De största mängderna av stresshormon fanns hos de små barnen. Margaretha Söderström, som är läkare och docent vid Lunds Universitet, är den som berättar om dessa undersökningar i reportaget. Hon har gjort tester på 167 barn på nio olika förskolor i Malmö. Hon säger i reportaget att hon: "fick fram ett resultat som jag inte hade förväntat mig".

När vi hade tittat färdigt på reportaget började vi fundera på hur stort forskningsproblemet är och hur pedagogerna använder sig av utemiljön?

Kortisol är ett hormon som dagligen frisätts från binjurarna. Detta hormon ökar när vi är stressade. Den fungerar då som en aktivitetshöjare, där den tillfälligt gör oss starkare. Nackdelen med att binjurarna ökar hormonet vid stress är att den kan påverka kroppen negativt. För att nämna några, den påverkar insulinets effekt, fettmetabolismen, den blockerar även östrogenet som på så vis minskar vår fertilitet samt den skyddande effekten som östrogenet har (Sköldkörtel, 2010).

I Lärarnas tidning (2013-06-12) berättar de om Margaretha Söderströms intervju till SVT:s Smålandsnytt att det inte rör sig om någon psykisk stress. Utan det rör sig mer om en ansträngning på kroppen, då barn är ute tidiga morgnar, och har för mycket kläder som leder till stillastående barn i kylan.

I reportaget pratar Margaretha Söderström om att utevistelsen för de yngsta barnen leder till ökning av stresshormonet men i boken *Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass* (2005,

sid: 93) presenteras forskning som visar på att vistelse i naturen har en *läkande effekt*. Utevistelsen hjälper även till att minska stress och ökar koncentrationsförmågan. Barnen blir piggare, gladare och lugnare. Det blir även mindre bråk mellan barnen då de får vara ute.

I en rapport från Naturvårdsverket rapport 6407 (2011) är Margaretha Söderström med och skriver om olika typer av stress. Och en av dessa kan knytas an till det reportage hon gjort i SVT 1. Söderström skriver om positiv stress som främjar barnens hälsosamma utveckling, genom ”att delta i friluftsliv, naturnära områden eller i vild natur längre bort kan ge upphov till positiv stress”(sid, 88).

Utomhuspedagogik är enligt Nationellt Centrum för Utomhuspedagogik (NCU) vid Linköpings Universitet (2013) ”ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel med upplevelse och reflexion, grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer. Det är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde som bland annat innebär att lärandets rum flyttas ut till samhället, till natur- och kulturlandskap, och att växelspelen mellan sinnlig upplevelse och boklig bindning betonas samt att platsens betydelse för lärandet lyfts fram”.

Författarna till *Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass* (2005), menar att utomhuspedagogiken hjälper till att skapa livserfarenheter, som sedan blir till kunskap, samt att utomhuspedagogiken hjälper till att skapa ett språkligt begreppsmedvetande hos dessa individer.

Det framgår av förskolans läroplan (Skolverket, 2010) att förskolorna ska utveckla barns kunskaper och deras förståelse för förskolans närmiljö. Det ingår som en del av uppdraget som förskollärare att arbeta med utomhuspedagogik på förskolorna eftersom det är ett av de mål som ska uppfyllas under barnens vistelse på förskolan (Lpfö 98, sid 7-8).

I Skolverket (2010) står det att pedagogen ska ge barnen möjlighet till att skapa sig ett intresse, en förståelse och ett kunnande om djuren och växterna i vår närmiljö, göra barnen medvetna om miljön vi har omkring oss.

”Förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid”. (Skolverket, 2010, sid 7). Sambandet mellan natur och utemiljö är att naturen är den miljö man vistas i när man är utomhus och därmed kallas utemiljö.

I enlighet med Skolverket (2010) är förskollärare skyldiga att undervisa barnen i miljö och naturfrågor och även att uppmuntra att barnen utvecklar en relation till naturen.

Utomhuspedagogik kan innebära att barnen får arbeta med utomhuspedagogik tillsammans med andra där de utvecklar sina erfarenheter genom att utföra aktiviteter som påverkar samhället och praktiskt utför bevarandearbeten. Genom dessa aktiviteter kan och får barnen kunskaper och nya erfarenheter som ökar barnens förståelse samt utvecklar deras förmåga att bearbeta attityder, erhålla känslor, värderingar och övertygelser. Utomhuspedagogiken bidrar även till att barnen utvecklar sin sociala och personliga kompetens (Ekvall, 2012).

Granberg (2000, sid 35) menar på ”att barn som får stark anknytning till naturen under uppväxtåren blir inte passiva åskådare till naturskövling i vuxen ålder. Miljömedvetande grundläggs genom att barn tidigt vistas i en omgivning där miljö tänkande och resursbevarande är vägledande för vuxnas handlingar”.

1.1 Syfte

Syftet med denna undersökning, var att ta del av förskolepedagogernas redogörelser för hur de praktiskt utför aktiviteter med barn under deras utevistelse i förskolan. Vidare syftar studien till att genom två observationer på två olika förskolor ta del av det praktiska arbetet med den utomhuspedagogik som pedagogerna utför tillsammans med barnen. Ytterligare ett syfte är att möjligen kunna synliggöra de teorier och metoder som används på förskolorna och om det finns tydliga syften med pedagogernas arbeten med undervisning i utomhusmiljön och med utomhuspedagogik i verksamheten.

1.2 Frågeställningar

- 1) Hur beskriver och berättar förskolepedagogerna om hur de genomför utomhuspedagogik tillsammans med barnen?
- 2) Hur syns pedagogernas arbete med utomhuspedagogik i observationer av det praktiska arbetet?
- 3) Vilka empiriska metoder, teorier och syften är observerbara i deras arbete?

1.3 Arbetets disposition

Uppsatsen bygger på en intervjustudie och på observationer som utförts ute på förskolorna. Arbetet består av en litteraturgenomgång som stödjer och är relevant för uppsatsen. Där efter följer en empirisk del, där beskrivs förberedelser och genomförandet av vår studie.

Avslutningsvis presenteras en metod och - resultatdiskussion där arbetet reflekteras och resultaten redovisas.

2. Teoretisk bakgrund

Vårt svenska uterum är ett mäktigt klassrum på en yta av 45 miljoner hektar som bara väntar på att få tas i bruk av både barn och vuxna (Brügge m.fl. 2011, sid 32).

Idag sker mycket av lärandet inomhus men inomhusundervisning ses som en ung företeelse i människans bildnings- och utvecklingshistoria (Dahlgren, 2007). Utomhuspedagogikens rötter har sitt ursprung i idén om att undervisning sker genom att barnen får söka, återskapa och införliva en direktkontakt med naturen. Detta sker genom innebördsrika genuina situationer, som är av betydelse för barns lärande. Utomhuspedagogik kan vara att lära sig om naturen, samhället och interaktionen mellan naturen och den egna individen. Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som anspelar på växelspel mellan upplevelser och reflektioner baserat på verkliga upplevelser i autentiska situationer.

Den tjeckiska pedagogen Johann Amos Comenius (1592-1670) förespråkade det autentiska lärandets traditioner och argumenterade för ett lärande i en autentisk miljö. Naturen blev för honom en viktig del i undervisningen och i det konkreta lärandet, med devisen *att vara ute för att lära inne och vara inne för att lära ute*, menas att det som kan läras inne kan likväl läras ute. Comenius menade att det är den kroppsliga delaktigheten som gör att kunskapen blir mer levande och mer givande för barnen. Genom att lukta, röra, känna och agera så skapas den kroppsliga delaktigheten i det man upplever. Det ska vara naturen som är skolan och den som ger undervisningen liv, (Brügge m.fl, 2011). Redan sedan urminnes tider har naturen varit av stor betydelse för barns lärande och utveckling, denna insikt syftar Comenius på och är mycket uttrycklig med hur viktigt det är att naturen får vara en del av barns utforskande, lärande och utveckling.

Andersson och Granath (2012), refererar till Blücher och Graninger (2003) som menar att utemiljön är en del av barnens utvecklingsmiljö som är av stor betydelse för barnens sociala utveckling, hälsa samt fysiska utveckling. Barnen utför sina utvecklande aktiviteter, så som lek i sin utemiljö. De använder sin utomhusmiljö till rekreation samt samvaro med andra. Det leder sedan till att barnens utforskande i denna miljö gör att barnen lär sig hur sin närmiljö fungerar.

Johnston och Gray (1999) menar att barnen säkert är medvetna om sin närmiljö men hur medvetna de är om den växtlighet, djurrike och färgernas skiftningar som finns i den är svårt att uttala sig om. Därför viktigt att ta med barnen ut i förskolans närmiljö och tillåta dem att

med alla sina sinnen utforska de olika mönster, skillnader och likheter som framträder i deras närmiljöer. Johansson (2001) menar att barnen när de befinner sig i naturen kan reflektera över sin egen situation och få tillfälle att formulera sig och hitta olika sätt att uttrycka sina innersta känslor om livet och döden. Genom en fördjupad förbindelse med naturen får de en fördjupad förståelse för de olika samband som finns mellan växter – djur och vår livsmiljö. Johansson (2002, sid.1) menar att ”naturen är barnens bästa lekplats”. Denna lekplats ska tas till vara och forma barnen till miljöengagerade individer i framtiden, menar hon.

Ekvall (2012) refererar till Sigman (2007) som skriver att under tjugoförsta århundradet kunde man se en ökning på antalen ”betongbarn” som varje dag lever livet genom en tv-apparat eller genom en datorskärm, istället för att vara ute och uppleva naturen. Ekvall (2012), refererar även till Pretty et al. (2009), som skriver att om barn uppmuntras och ges fler möjligheter till att röra på sig mer i naturmiljön så kommer det att positivt påverka barnens livsstil så att de tar med sig dessa upplevelser upp i vuxen ålder. Granberg (2000, sid 20) menar att alla de aktiviteter som hålls på förskolorna idag kan hållas utomhus bara man tar med sig metodiken ut. Men samtidigt menar Granberg att för kunna ”utforma den praktiska metodiken måste först miljömedvetenhet hos barnen definieras” (sid, 38).

I Sverige bedrivs idag utomhuspedagogiska satsningar i form av Ur och Skur- förskolor samt förskolor där de i sina verksamheter har pedagogiska idéer med tanken att upplevelser och lärande sker i barnens närmiljö. Idag finns det ca 90 naturskolor runt om i landet och de är alla organiserade i en förening som kallas ”Naturskoleföreningen”, och de delar alla en och samma pedagogiska syn. De ska alla arbeta för ett aktivt lärande i barnens utomhusmiljöer där barnens egna upptäckter, upplevelser och sinnesintryck ska vara i fokus (Ekvall, 2012).

2.2 Utomhuspedagogikens syfte

Brügge m.fl. (2011) menar att utomhuspedagogikens syfte är att pedagogerna ska utöva ämnesövergripande studier och aktiviteter utomhus. Det kan göra lärandets abstrakta begrepp mer levande. De upplevelser som barnen får i utemiljön möjliggör en mer aktiv kunskap, där tanke, känslor och handling möts. Utgångspunkten är att få lära med hela kroppen för ett bredare lärande och förståelse för verkligheten, den direkta upplevelsen är viktig för barnens lärandeutveckling. Möten som sker i utomhusmiljön, mellan eleverna och de föremål som finns på plats, ger en mer autentisk erfarenhet än de möten och beskrivningar man får genom bilder och texter. Lundegård (2004) förespråkar liksom Dewey (1938) att med de nya kunskaper som barnen skapar sig i sitt lärande, utforskande, kan sedan komma att bli delar av barnets egen självbild. På detta sätt betyder det att erfarenhet av både världen och individen

ger förändringar hos barnet. Barnet blir en miljömedveten individ. Mötet med verkligheten bjuder in till frågor som skapas kring lärandets innehåll och mening, (Lundegård, 2004).

Lundegård (2004) menar att utomhuspedagogik inte bara handlar om naturen utan att man kan ta vara på den i alla undervisningsämnen. Användning av utomhusaktiviteter vid utförandet av de olika ämnena så som, bild, hem och konsumentkunskap, slöjd, idrott, historia, geografi, matematik, samhällsorienterade ämnen, språk och kemi. Utomhuspedagogiken kan användas som ett extra hjälpmedel vid utförandet av de olika aktiviteterna ute på förskolan tillsammans med barnen och det på ett lustfyllt och lärorikt sätt.

Grahn (1997) menar att det finns två egenskaper som är typiska för utomhuslekar och de är *sinnlighet* och *vidlyftighet*. Med *sinnlighet* avses lekar som spontant stimuleras av sinnena så som lukt, smak känsel etc. Barnen tar in och använder utemiljön uppmärksamt med sinnena samtidigt som de berörs känslomässigt av att interagera med miljön. *Vidlyftiga* lekar handlar om att barnen stimuleras till att mer ohämmat ägna sig åt lekar där de springer, sprattlar, klättrar, brottas och jagar runt men kan också innebära lugna fantasilekar. Här handlar det om att barnen i högre grad låter omgivningen styra över händelseutvecklingen i leken, leken blir mer oförutsägbar. Både *sinnlighet* och *vidlyftighet* gör att miljön blir en mer aktiv part i leken (Dahlgren, 2007).

Illeris (2006) hänvisar till Piaget (2003) [1981] som lyfter fram det assimilativa lärandet där sinnesintryck från omgivningen ska införlivas och anpassas till barnets egna erfarenheter. Vid ett assimilativt lärande införlivar och inarbetar barnet det som lärs samt de intryck som omgivningen ger. Det som sedan sker i det assimilativa lärandet är att barnen kopplar sina nya läranden och intryck till de tidigare erfarenheter de har och på så vis utökar sina kunskaper. Naturen ger en mängd och en mångfaldig av sinnesintryck. Hjärnan organiserar sinnesintrycken till en helhet. Sinnesintrycken ger informationer om vår kropp och om omgivningens fysiska tillstånd. Genom sinnesintryck får barn vara med om upplevelser, olika beteenden samt olika typer av inlärning. Genom att klara olika utmaningar utvecklas barns hjärnor och de lär sig någonting nytt. Barnen vill även röra på sig då de förnimmelserna barnen får av rörelse ger näring åt deras hjärnor (Braute & Bang, 1997).

2.3 Svårigheter och problemlösningar i arbetet med utomhuspedagogik

I Braute och Bang (1997) framgår att för många pedagoger kan det vara ett hinder att ta med barnen ut, då det ställs många frågor till pedagogerna som de inte alltid klarar av att svara på, då pedagogerna saknar den kunskap som krävs för att lärandetillfällena ska bli givande för barnen. Därför är det viktigt att pedagogerna är trygga och kunniga och att de även kan ingiva

denna trygghet hos barnen för att lärandet ska bli så rikt som möjligt för barnen. Braute och Bang menar också att det är mycket trevligare att ta reda på saker tillsammans med barnen än att bara svara rakt ut på de frågor barnen ställer. Att vara ute i skogen kan vara ett stort och utmanande äventyr för både barn och pedagoger. Barn är nyfikna och det är upp till pedagogerna att ta till vara på barnens nyfikna impulsivitet.

Utevistelsen i skogen kan bli lärorik om pedagogerna tar tillvara på barnens nyfikenhet och tillåter barnen att ta med lärandet/material hem tillbaka på skolan för fortsatta utforskningar. "Barn är samlare och de tar gärna med sig de mest underliga saker som de hittar"(Braute & Bang, sid 27) och om man tar tillvara på barnens nyfikna spontanitet kan man lyfta lärandet till en ny nivå och göra lärandet mer intressant för barnen. Pedagogerna har därför ansvaret att uppmärksamma barnens lärande och ta tillvara på deras nyfikenhet. I Dimenäs m.fl. (1996) kan man läsa att det är pedagogernas ansvar att ta reda på barnens egna erfarenheter och kunskaper för att öka deras intresse samt utveckla deras kunskaper inom utomhuspedagogiken.

Braute och Bang (1997) hänvisar till de Harlen (1996) som, hävdar att när barn får arbeta med någonting konkret och uppleva saker och får möjlighet till stimulans så aktiveras även den mentala utvecklingen. I Skolverket 2010) framgår det att pedagogerna på förskolan ska vara förstående och samspela med barnen och dess föräldrar så att en tillitsfull relation kan utvecklas. Om eleverna och föräldrarna får vara delaktiga i dessa arbeten, (processerna), med utomhuspedagogiken från början så förstår de också varför det används i verksamheterna och med det även syftet av att vara en verksamhet utomhus, som knyts an till läroplanen (Kellander, Torsten, 2013). I Lundegård m.fl. (2004) hävdas att rädslan för att ta sig ut i skog och mark har mycket med känslan av att man måste ha kontroll över situationen, att det är ett mycket större område som ska kontrolleras. Rädslan för att barnen springer bort eller att någon kan ta dem ligger ständigt och lurar. De förespråkar dagens teknologi som GPS, ett hjälpmedel för att få kontroll men de frågar sig också samtidigt: hur blir mötet med naturen om pedagogerna går efter GPS och inte är närvarande i mötet med naturen och barnen.

"Är det först när man bokstavligen snubblar på en trädrot eller upptäcker att den djupa bergsklyftan inte var inlagd på den digitala kartan som det fysiska landskapet lyckas pocka på uppmärksamhet?" (Lundegård m.fl. 2004, sid 160).

Andersson och Granath (2012) refererar till Grahn (1997) som i sin studie skriver att det är viktigt att vara ute, att det tycks inte viktigt hur barnens miljö som de leker i ser ut och det för att barn kan leka precis var som helst. De refererar även i sin studie till Szczepanski (2007) som skriver att det kan finnas oenighet i arbetslagen med vikten av att utföra

utomhuspedagogik i skolorna, trots att det finns kunskaper om att barnen mår bra av att röra på sig mer samt viktigt att barnen får uppleva med alla sina sinnen.

2.4 Sammanfattning

Den litteratur och forskning som nämns ovan är relevant för och stödjer de forskningsfrågor som är centrala för vår studie. I den forskning som vi lyft fram i vårt arbete, tar forskare upp dels hur pedagoger bör arbeta med utomhuspedagogik för att främja barns lärande, men de lyfter även hinder som kan dyka upp i pedagogers arbete med utomhuspedagogiken tillsammans med barnen. Metoder och teorier tas upp och lyfts fram av teoretiker och forskare i den relevanta litteraturen och forskning som nämns i ovan i den teoretiska bakgrunden. Våra forskningsfrågor är följande. Hur beskriver och berättar förskolepedagogerna om utomhuspedagogik? Hur syns pedagogernas arbete med utomhuspedagogik i observationer av det praktiska arbetet? Vilka metoder, teorier och syften är observerbara i deras arbeten?

3. Metod och material

Vi har besökt sex förskolor i nordöstra Skåne och där genomfört en intervjustudie om utomhuspedagogik som en del av pedagogers arbete. Dessutom har det även gjorts två observationer om hur en dag kan se ut på en förskola som är naturinriktad och på en förskola som inte är naturinriktad. För vår studie ligger intresset i att undersöka hur och om utomhusmiljön används i ett strategiskt urval förskolor i närområdet, och det skedde genom att det gjordes en undersökning med hjälp av intervjuer där sex pedagoger på fyra förskolor svarade på öppna frågor om hur de arbetar och om de arbetar med utomhusmiljön. Intervjufrågorna avsåg att samla in material av det som pedagogerna berättade för informanterna, material om vilka metoder och teorier de använder sig av i sitt arbete eller inte använder samt om det finns något bakomliggande syfte med att de arbetar med utomhusmiljö i deras förskolor. Det har även gjorts två observationstillfällen på två olika förskolor. Syftet med observationerna har varit att samla in mer empiri som stödjer vår undersökning och säkerställa resultaten och göra materialet rikare i vårt arbete.

Vi valde den kvalitativa metoden då den stödjer vårt syfte med hur vår studie ska komma att formas och byggas upp. Den kvalitativa metoden är den som passar bäst in på det arbetssätt vi valt för att bearbeta det resultat som framställts i mötena med pedagogerna, där även en analys på resultaten blir aktuellt i denna typ och form av studie. Att forma vår studie med öppna, fria frågor och svar i insamlandet av materialen. Vidare har vi bestämt att studien ska baseras på intervjuer och öppna samtal som sedan kommer att bearbetas och analyseras, då är den kvalitativa metoden den som stödjer den form av arbete och studie som kommer att utformas.

Med en kvalitativ metod innebär det att man gör en tolkning av en samhällsenlig forskning och det i sin tur innebär att det gör en analys av lågt strukturerad data. De data syns i form av intervjustudier och/eller enkäter med öppna samtal som ger beslutsdokument/resultat som sedan ska analyseras textkritiskt. Den kvalitativa metoden är också att genom studierna skapa en djupare förståelse för de idéer och attityder samt de handlingar, formuleringar och beslutsfattanden som människor gör och har (Patel & Davidson, 1991).

Under våra intervjutillfällen fick informanterna svara på öppna frågor som ledde oss in i öppna samtal, samtalen spelades även in på band för att minimera obekväma situationer eller avbrott på grund av behovet av att föra anteckningar. Efter samtalen med informanterna lyssnade vi på de insamlade materialen och transkriberade ner allt på datorn, sedan tog vi och plockade ut det som var av betydelse för studien.

Studien gjordes genom personliga intervjuer som är semistrukturerade eftersom vi vill uppnå öppna, fria samtal med våra informanter (Denscombe, 2009). Informanterna ska kunna känna sig så trygga som möjligt under intervjuerna, därför valet av öppna frågor som inte blir till pressade eller tillgjorda svar från informanterna. Dels ska de vara öppna för att kunna få in så mycket material som möjligt. Vidare undersöks om det finns några likheter och olikheter med hur informanterna svarar och berättar under intervjuerna. Det som främst ska jämföras är hur pedagogerna och verksamheterna arbetar med, tänker om och har för idéer med utomhuspedagogiken och barns utevistelse. Vad anser pedagogerna är viktigt och hur kan deras arbetsmetoder utföras och se ut i samarbetet tillsammans med barnen i verksamheterna?

3.1 Val av informanter

I studien intervjuades sex pedagoger på fyra olika förskolor. För att få en bred studie gjordes medvetet valet att undersöka två förskolor som inte utför utomhuspedagogik dagligen i sina verksamheter samt två förskolor som dagligen utför och även har utomhuspedagogiken centrerad i sina verksamheter. Detta för att få en mer innehållsrik empiri och större möjlighet att kunna observera likheter och skillnader i pedagogernas arbetssätt.

De två naturinriktade verksamheterna var för oss redan kända på så vis att vi visste att de var verksamheter med naturinriktning samt att de låg i närheten och därför blev det ett naturligt val för oss. Viktigt för oss är att poängtera, att vi sedan tidigare inte har arbetat eller varit på praktik i dessa verksamheter. De andra verksamheterna valdes genom att söka upp dem på Internet, dels för att lokalisera de verksamheter som låg i närheten av vår egen boplat, då möjligheterna var större att ta sig till destinationen. I resultatdelen har vi valt att skriva (FS) och (NF) för var någonstans pedagoger på respektive förskola blev intervjuade, på grund av deras rätt att förbli anonyma i studien. (NF) står för naturinriktade förskolor och (FS) står för förskolor som inte är naturinriktade.

3.1.1 Forskningsetiska principer

Vi kommer i vår undersökning att ta hänsyn till Vetenskapsrådets (2012) forskningsetiska principer. I vårt examensarbete finns fyra viktiga frågor som gäller en etiskt godtagbar forskning. Dessa är nyttjandekravet, samtyckeskravet, informationskravet och konfidentialitetskravet. Nyttjandekravet innebär att vi inte ska sprida vidare information om våra informanter och det som framkom i vår undersökning. Genom att endast intervjuade frivilliga informanter över 18 år tog vi hänsyn till samtyckeskravet. Vi informerade våra informanter om syftet med undersökningen och genom att tala om för dem att de får vara med frivilligt samt att de har rätt att avbryta intervjun när de vill, så togs det också hänsyn till

informationskravet. Konfidentialitetskravet innebär i denna undersökning kommer de intervjuade få vara anonyma och att vi intervjuare har tystnadsplikt.

3.1.2 Tillvägagångssätt vid insamling av det empiriska materialet

Det förberedande arbete som gjorde inför våra intervjuer var att vi pratade igenom och diskuterade vilka frågor som skulle ställas till informanter. Under diskussionen om vad vi ville få fram med intervjustudien så kom vi fram till fyra huvudfrågor som skickades ut till informanterna innan mötet, som en förberedelse för vad som ska tas upp under intervjun. Intervjufrågorna bestod av fyra frågor som ställdes till informanterna under våra möten med pedagogerna. Vi framställde intervjufrågor på så sätt att vi inte ville att det skulle bli ett förhör med informanterna, utan ett öppet samtal mellan oss och dem (Denscombe, 2009). Under intervjuerna skulle informanterna kunna känna att det var ett givande samtal som skett mellan dem och intervjuarna.

De intervjufrågor som ställdes:

- ☆ Hur tänker du utifrån de frågor som du fått ta del av innan vårt besök här idag?
- ☆ Finns det några teorier som ni belyst i ert arbete med utomhuspedagogiken?
- ☆ Hur tänker du själv, om att arbeta med utomhuspedagogik?
- ☆ Har du några egna tankar och funderingar som du skulle vilja belysa här idag?

I Patel och Davidson (1991) framhålls vikten om av strukturering av intervjufrågor. Strukturering handlar om hur mycket utrymme man ger intervjupersonerna att svara, tolka och synas i en intervjustudie. Den grad av struktur som valts att användas är låg då vi ger informanterna mycket utrymme till att tolka, svara och komma med sina egna åsikter i studien.

Vi har även valt att utföra två observationer där vi under en dag följde några av pedagogerna i deras vardagliga arbete tillsammans med barnen. Under dagen observerade vi genom att se och dokumentera i skrift, vad och hur pedagogerna utförde aktiviteter, både i den spontana och också i den planerade aktiviteten. Vi samlade in empiri av hur de arbetade och använde sig av utomhusmiljön och utomhuspedagogiken i sin verksamhet tillsammans med barnen.

3.1.3 Metod vid bearbetning av empiriskt material

Vi har samlat in information genom intervjuer och observationer och denna information ligger till grund för undersökningen. De frågor vi fann relevanta använde vi oss av under de

intervjuer som utförts samt till de observationer och besök som gjorts. Vi valde att ha öppna frågor i intervjuerna för att samtalen skulle vara och kännas fria och öppna. Vidare spelades intervjuerna in, detta för att intervjun skulle flyta på utan några avbrott på grund av att vi författare behövde föra anteckningar, samt för att minska risken att missa något som informanterna sagt. Efter att intervjuerna var klara så transkriberade vi ljudupptagningen. Efter transkriberingen har vi gått igenom empirin och där ställt frågor till materialet för att kunna plocka ut intressanta och periodiska teman. Detta innebär att vi undersökte om det fanns några likheter och skillnader mellan de olika informanternas berättelser under intervjuerna och på så vis kunde de periodiska temana plockas ut. Periodiska teman är de teman som återkommer hos flera informanter. Dessa gemensamma teman var följande:

Svårigheter och problemlösningar i arbetet med utomhuspedagogik,

Teoretiker som var synliga i pedagogers arbete med utomhuspedagogik,

Syften som är synliga i verksamheterna i arbetet med utomhuspedagogik.

4. Resultat och reflektion

Vi kommer under dessa avsnitt att berätta om de resultat som vår undersökning har fått fram och därefter kommer det en reflektion av dessa. Har valt att skriva (FS) och (NF) för var någonstans pedagoger på respektive förskola blev intervjuade, på grund av deras rätt att förbli anonyma i studien. (NF) står för naturinriktade förskolor och (FS) står för förskolor som inte är naturinriktade.

4.1 Svårigheter och problemlösningar i arbetet med utomhuspedagogik

Vi har under våra intervjuer fått berättat för oss att utomhuspedagogik är svårt och inte ett enkelt begrepp. Svårigheterna som pedagogerna hade var att anamma begreppet och använda det korrekt och i praktiken. De svårigheter som några av pedagogerna nämnde var att aktiviteter med utomhuspedagogik tillsammans med barnen stannar upp. Detta på grund av att pedagogerna inte har tillräckligt med kunskap om begreppet och inte känner sig trygga med hur de ska använda det i praktiken. De ord/ begrepp som pedagogerna valde att använda sig av och som de är mer bekväma med är barns utevistelse, eller barnens aktiviteter i utemiljön. Samtidigt var alla pedagoger positiva till att arbeta med utomhuspedagogiken då den ses som en stor tillgång i undervisningen med barnen.

Man skulle haft lite mer, man kunde gått haft lite mer föreläsningar just kring det här med att arbeta med utomhuspedagogik. För det är inte mycket fokus på det just nu är det inte (FS)

Jag kan ju känna att det är jättemysigt och jättebra och det här va, men det krävs ju en hel del för att man ska kunna arbeta ute. Alltså det så himla mycket som man måste ha, jag själv är ju inte jättebra på det (FS)

Några av pedagogerna var klart upplysta om utomhuspedagogik. De tog till vara på det naturen hade att erbjuda och lärde barnen hur viktig den är och hur viktigt det är att de är rädd om den, samt lärde de barnen om vad de ska göra med sina sopor och varför källsortering var av stor vikt och lärde barnen hur det går till när man ska källsortera.

Jag känner att vi är väldigt mycket ute och försöker ta tillvara på den närmiljön som finns runt omkring oss och går iväg på utflykter. De följer med och sopsorterar vid sopstationen här borta och tar med plast, metall och glas. Så vi lämnar gården väldigt ofta, nästan dagligen (NF)

Tydliga hinder man kunde se hos en del pedagoger är bristen på kunskaper och erfarenheter om hur man spontant tar tillvara på utomhuspedagogiken tillsammans med barnen. Genom en observation kunde man se hur en pedagog med bristande kunskaper utgjorde hinder för lärandet både hos barnen och för sig själv.

Observation skedde under en rast på förskolan, ett par barn kom med en vit larv i handen för att visa en av pedagogerna på skolgården. Pedagogerna i sin tur brister ut i förvåning ”Var hittade ni den?” Barnen svarade: ”I rabatten under fönstret där borta”. Pedagogerna säger i sin tur till barnen att lägga tillbaka den igen. Barnen frågar då pedagogerna igen om hon vet vad det är för något de har i sin hand, pedagogerna svarar barnen att det är en sorts larv och att barnen återigen ska lägga tillbaka den där de hittat den. Av pedagogernas korta svar och ointresse kunde man se barnens besvikelse i ögonen, och här förstod man att det var pedagogernas brist på intresse och eventuellt okunskap som blev ett hinder för barnens och pedagogernas gemensamma lärande.

Några av de pedagogerna som vi intervjuade var lite ställda över de frågor som skickats ut till dem via mejl. Det som startade mest funderingar hos pedagogerna var vad som är utomhuspedagogik och vad innefattar detta? Under intervjuerna så hade vi öppna diskussioner med dessa pedagoger. De hade frågor om utomhuspedagogiken där de funderade på hur de på ett eller annat sätt kunde arbeta med det i sina verksamheter. Och om de redan arbetade med det i sina verksamheter men kanske inte riktigt varit medvetna om att de redan praktiserar utomhuspedagogik på något sätt.

Vad menar ni med just utomhuspedagogik, när ni frågar det? För oss är det svårt då vi inte har så goda kunskaper om det. (FS)

Ja, vi har ju varit och grävt upp maskar också som vi har här och tar hand om i ett helt år, möjligheterna kring det är ju fantastiskt att använda det och jag har inte träffat på några barn som inte tycker om att vara ute. Men att arbeta direkt ute gör vi inte sådär mycket, det är vad barnen är intresserade av. Och det är svårt att veta exakt hur vi ska arbeta med utomhuspedagogik då inte så mycket kunskap finns om det. (FS)

Den brist på kunskap som är synlig hos pedagogerna är att de inte riktigt kan sätta ord på begreppet utomhuspedagogik. De förstår heller inte att de utför någon typ av utomhuspedagogik förrän vi börjar föra en diskussion om saken. Någon av informanterna ställde även en fråga till oss om vad för svar det är som vi leta efter.

Här väljer vi tema efter naturen. Vi arbetar efter att det finns inget dåligt väder utan vi går ut i alla väder, allt man kan göra inomhus kan man göra ute, vi ser ju naturen som ett extra rum. Vi vet ju inte vad för utomhuspedagogik ni frågar efter, (NF)

4.2 Teoretiska utgångspunkter i samband med pedagogernas arbete med utomhuspedagogik

Med hjälp av intervjuerna och observationerna ute på förskolorna har empiri samlats in där pedagogerna fått berättat hur de ser på sitt arbete med utomhuspedagogik i barnens utevistelse. En av intervju frågorna handlade om pedagogerna drev verksamheterna utifrån någon utformad teoretikers teorier.

Utifrån den insamlade empirin har vi förstått att några av de besökta förskoleverksamheterna inte genomsyrades av någon eller några teoretiker i deras arbete med barnen. Någon av verksamheterna hade istället prioriterade mål som de valt ut ifrån Lpfö98 läroplanen. Dessa genomsyrade deras verksamheter.

Vi har ju tre prioriterade mål ur läroplanen, Lpfö 98, språket och barns inflytande och sådant. Dem målen har vi hela tiden med oss och arbetar efter dem så dem väver in i planeringar och utvärderingar och allting så dem har vi, men annars så har vi inte någon uttalad om du tänker på Dewey och Vygotskij, nej det har vi inte så. (FS)

Vi utgår helt ifrån läroplanen (FS)

Det är ju mest att man utgår ifrån läroplanen att man försöker följa efter den och så (FS)

Ett undantag var den förskola som genomsyrades av Maria Montessori. En Montessori inriktad förskola där denna teoretikers pedagogik var en del av förskolans uppbyggnad.

Vi är ju en Montessoriförskola så vi driver ju mycket för den pedagogiken och hon var ju också väldigt mycket ute i naturen och knöt an materialet till det (NF)

I vår intervjustudie kan man se att pedagogerna ofta konstaterar under våra öppna samtal att naturen är en viktig del av förskolan och barns undervisning samt att de är viktigt att de ska få vara med att utforska och utveckla sina naturkunskaper. Pedagogerna ska medvetet tillsammans med barnen utvecklas och skapa ny kunskap genom öppna och nyfikna sinnen.

Vi är ju ute mycket och arbetar ute också och vi vill att de ska lära vissa grejer ute (FS)

Vi är väldigt mycket ute och försöker ta tillvara på den närmiljön som finns runt omkring oss och går iväg på utflykter (NF)

Vi är ju ute mycket här och alltså jag tycker det är viktigt för deras utveckling (FS)

I observationerna ute på förskolorna och genom intervjuerna har vi sett och fått berättat hur pedagogerna arbetar med barnen i utemiljön. Det blir tydligt att alla är medvetna om vikten av att naturen ska synas i barnens undervisning och att det borde synas oftare. Under en

observation på förskolorna kunde vi se hur dessa pedagoger arbetade med barnen i utevistelsen. Dessa pedagoger undersökte sin närmiljö tillsammans med barnen och utforskade gemensamt det som fångade upp barnens intresse. De hade små diskussioner om diverse saker som barnen upptäckte ute i naturen och skrev ner det barnen säger och visade intresse för. Detta material skulle de sedan använda sig av till vidare bruk och fortsätta med barnens lärande ytterligare.

Jag känner ju att det är mycket att man utgår från barnen, sen deras intressen och det är dem som ska styra, att det är det man vill (FS)

4.3 Syften som är synliga i verksamheterna i arbetet med utomhuspedagogik

I vår undersökning har vi kunnat se pedagogernas syfte i deras uttryckliga berättelser om hur de arbetar med utomhuspedagogik och med barns utevistelse i sina verksamheter. I intervjuerna talade pedagogerna om att de har ett syfte med att de arbetar med barnen i naturen och om vikten av att den är en del av barnens lärande. De talade alla om att naturen var en viktig del i barnens undervisning och fann det relevant att naturupplevelser skulle finnas med i deras verksamheter. Trots att pedagogerna inte arbetade flitigt med utomhuspedagogik så var ändå alla mycket positiva till att arbeta med ämnet i sina verksamheter. En av pedagogerna önskade att de hade använt sig av pedagogiken oftare än vad de gjorde, och att de hade mer kunskap om ämnet för att lättare kunna praktisera utomhuspedagogiken med barnen.

Man skulle vilja ha lite mer kött på benen, men det har ju kommit mer böcker om det nu så man kan läsa. Men det krävs ju en hel del för att man ska kunna arbeta ute, alltså det är så himla mycket man måste ha (FS)

Pedagogerna ansåg alla att arbetet med naturen och utforskandet av djur och närmiljön var viktig och det för att barnen ska få större möjligheter att utveckla sina kunskaper om växter och djur. Barnen ska på så sätt bli mer miljömedvetna och förstår vikten av att värna om den.

Naturen bjuder på hur mycket som helst, intresset finns hos barnen med så, det är bara att hitta rätt forum för det absolut. Alltså möjligheterna kring det är ju fantastiskt att använda. Viktigt för barnen blir så mer medvetna om sin närmiljö (FS)

Vi är ju ute mycket här och alltså jag tycker det är viktigt både för deras utveckling och, bakterier som frodas, när det är sjukdomar sådant att man går ut mycket för det blir ju lite lättare (FS)

Ett viktigt syfte är att ju att barnen ska tycka att det är roligt och lustfyllt att vara ute, att de får positiva upplevelser samt att dem ska trivas med att vara ute. Och sen tänker man ju också att det handlar om att utforska omvärlden (FS)

Det är ju framför allt att barnen ska få ut och uppleva naturen och se och uppleva med alla sina sinnen. Få känna lukterna, dofterna, få ta i saker och ting och se och uppleva med alla sinnen (NF)

Vi ser att barnen blir mer kreativa när vi är utomhus och tycker därför att den är så viktig för dem i deras utforskande och utveckling i sitt lärande barnen ska få leka fram sitt lärande (NF)

Under observationerna ute på förskolorna kunde vi se att en del syften inte alltid var klara, tydliga och utmärktes inte i de aktiviteter som utfördes på förskolan i barnens närmiljö. Det var mer som att aktiviteterna skulle utföras för sakens skull och det syntes inte om de hade något direkt syfte eller hade mening med det de utförde tillsammans med barnen.

4.4 Reflektion

Att vara ute i skogen kan vara ett stort och utmanande äventyr för både barn och pedagoger. Under samtalen berättade en av pedagogerna att hon drog sig för att utföra vissa aktiviteter ute, på grund av för lite kunskap och erfarenhet om ämnet. Men det syns samtidigt att pedagogernas längtan efter att bli bättre på att arbeta med utomhuspedagogiken finns där och sökandet efter mer kunskap är relevant. De talade även om önskan om att få gå kurser om utomhuspedagogik för att bli bättre på att arbeta med detta tillsammans med barnen.

Hur arbeten och teman ter sig i några av verksamheter berodde helt på vad barnen var nyfikna på och ville utforska vidare om. Under samtalen pratade pedagogerna mycket om att det oftast är barnens intresse som avgör om de arbetar med utomhusrelaterade teman i sina verksamheter eller inte.

Under intervjuerna ställde vi en fråga där informanterna fick svara på om de hade någon bestämd teori eller teoretiker som de tillät forma det arbetssätt de tog fasta på i sina respektive verksamheter. Några av informanterna tyckte det var en svår fråga och de hade svårt att koppla det konkreta arbetet med barnen till några teorier eller någon teoretiker. En av informanterna svarade att det man lär sig under skoltiden följer inte med medvetet när man sedan kommer ut i det faktiska arbetet på förskolorna. Det är inte lätt att ta till vara de teorier som man lär sig under studenttiden, eftersom arbetet sker på en så intensiv nivå att man inte riktigt har tid att tänka på vilka olika teoretiker man kanske ska eller bör arbeta efter. Det är läroplanen som genomsyrar undervisningen och som står helt i fokus för densamma genom sina kriterier och mål för barnens undervisning, omvårdnad och omsorg i verksamheterna.

Den enda förskola som hade en speciell teoretiker som grund för sin verksamhets arbetssätt var Maria Montessori förskolan.

I ett av de öppna samtal som vi hade berättade en informant om att hon börjat tänka tillbaka på skolan och vilka teoretiker och teorier som de läste under sina år på högskolan. Hon började nämna Dewey och Vygotskijs teorier och att hon kunde se likheter med deras teorier i deras egna arbeten i verksamheten, en likhet till att pedagogerna samspelar med barnen och leker fram deras lärande. Trots det var även här läroplanen i fokus som grund i utformande av verksamheten och arbetssättet tillsammans med barnen.

Vid analysen av intervjuerna kunde vi konstatera att alla pedagoger hade positiva tankar och idéer om arbetet med utomhuspedagogiken. De ansåg alla att barns utevistelse var bra och ett fantastiskt redskap i deras undervisning. Pedagogerna ansåg också att utomhuspedagogiken är ett viktigt redskap som borde användas ofta och att man bör våga använda sig av det så fort man ser att det finns möjlighet till lärande. Under observationerna på förskolorna var det de förskolor som var naturinriktade som hade ett tydligast syfte med barnens utevistelse. Det syntes genom att de var väl medvetna om barnens lärande och tog tillvara deras nyfikenhet och utforskande ute i naturen. Under de andra observationerna kunde man dock bara konstatera att dessa pedagoger tyckte att barns utevistelse var ett bra alternativ när det passade in i deras teman. Tyvärr uppmärksammades under våra observationer även de pedagogerna som var oengagerade i barnens lärande och inte tog tillvara på barnens spontana utforskande, vilket gjorde att barnens nyfikenhet, utforskande och lärande hämmades.

Genom våra observationer upptäckte vi även att pedagogerna upplevde utevistelsen som både lätt och svår. En av pedagogerna berättade att man lätt fastnade i att prata om hur de borde arbeta med utevistelsen istället för att ta sig ut och praktiskt vistas i den med barnen. Idéerna och syftena finns där men driften till att utföra aktiviteterna finns inte riktigt där och det kan dels bero på pedagogers okunskap om ämnet.

Under våra öppna samtal berättade några av pedagogerna att de anser att det är av stor vikt att barnen får uppleva naturen på ett roligt och lustfyllt sätt. För att barnen ska få möjlighet till att interagera med utomhuspedagogik är det viktigt att ge barnen möjlighet till att komma ut i närmiljön och där tillåta dem att utforska med alla sina sinnen, de olika mönstren, skillnader och likheter som de ter sig i deras närmiljöer. För att denna möjlighet ska nås, krävs det att förskolorna har pedagoger som vill och är engagerade i barns lärande och utforskande av utomhuspedagogiken och dess närmiljö. Det framgår av förskolans läroplan (Skolverket, 2010) att förskolorna ska utveckla barns kunskaper och deras förståelse för förskolans närmiljö.

5. Diskussion

Vi kommer här att föra en diskussion om vårt insamlade material och de resultat och funderingar vi haft under arbetets gång samt hur vi tycker det blivit utformat och hur vi ser på det resultat vi fått i vår intervjustudie kommer att lyftas fram. Vi kommer även återkoppla litteratur till det vi lyfter fram i diskussionerna.

När vi först skulle ta oss ut på våra besök trodde vi att begreppet utomhuspedagogik var ett flitigt använd begrepp av pedagogerna ute i förskoleverksamheterna. Vi blev förvånade då vi fick uppleva något helt annat. Utomhuspedagogik var ett begrepp som var svårt att omfatta i praktiken med barnen och sågs som komplicerad. Trots att utomhuspedagogiken borde vara en stor del i pedagogernas arbete tillsammans med barnen är det få som verkligen klarar av att utföra den i praktiken. Utomhuspedagogik är en tillgång som av många forskare ses som en viktig del i pedagogernas arbete med barnen, dels då den främjar barnens sociala, kroppsliga och mentala utveckling, och, som även står i Skolverket (2010), att förskolan ska främja för att varje barn utvecklas till att bli naturmedvetna individer.

Genom vår undersökning, ville vi först och främst ta reda på hur förskolepedagogerna berättade hur de arbetade med utomhuspedagogiken i aktiviteter med barnen, samt reflektera över på vilka metoder de använder sig av, samt vilka teorier och syften som blir synliga i deras arbeten med barnens utevistelse.

Under arbetets gång insåg vi att undersökningen var på väg åt ett annat håll och det efter att vi transkriberat våra två första intervjuer då vi från början ville undersöka hur pedagogerna arbetade med utomhuspedagogiken tillsammans med barnen. Vi fick ändra syftet till att ställa oss frågan hur pedagogerna berättar om sitt arbete med utomhuspedagogik i interaktion med barnen. Med hjälp av observationer kunde vi få mer empiri som både styrkte och motsade det pedagogerna berättade för oss under våra intervjuer.

Att vår uppsats delvis tog en annan vändning ser vi inte som något negativt, eftersom vi inte hade någon helt klar bild av hur vårt arbete skulle se ut ännu. Det var först efter det att vi hade börjat utforma och utföra intervjuerna, som vi sedan kunde se att arbetet började ta form, och därmed att kunna planera för hur det kommande arbetet ska komma till stånd och se ut. Eftersom man kunde se hur upplägget på vår uppsats skulle se ut kunde det fortsättas att samla in mer empiri och material till vår undersökning. Vi använde oss av samma frågor som var aktuella vid de första två intervjuerna dels då vi ansåg att det fortfarande gick att få ut det resultat som var gediget för vår undersökning. En problemformulering som blev en kontrast till vår insamlade empiri var hur vår frågeställning skulle vara utformad. Vi bestämde oss för att byta

ut ett ord i frågeställningen till ”hur talar” från ”hur arbetar” förskolepedagogerna på de olika förskolorna om utomhuspedagogik. Detta skedde på grund av att vi genom de intervjuer som gjordes så kunde det noteras hur pedagogerna *talade* om hur de arbetade snarare än att de beskrev hur de faktiskt arbetade med utevistelsen med barnen.

Det som vi hade kunnat göra för att mer ta reda på hur pedagogerna arbetade med utomhuspedagogik är, om det hade funnits ännu mer tid till en pilotstudie som innebär att man provar olika tekniker för att samla in av information till undersökningen (Patel & Davidson, 1991).

5.1 Hinder och svårigheter med utomhuspedagogik

En likhet som vi kunde se bland de flesta av pedagogerna var att för dem blev det ett hinder att de inte hade tillräckligt med kunskap och erfarenhet för att flitigt kunna praktisera utomhuspedagogik tillsammans med barnen. Detta ledde i sin tur till att pedagogerna inte utförde utomhuspedagogik lika flitigt som de flesta önskade att de kunde och borde. I Braute och Bang (1997) framgår att för många pedagoger kan det vara ett hinder att ta med barnen ut, då det ställs många frågor till pedagogerna som de inte alltid klarar av att svara på, då pedagogerna saknar den kunskap som krävs för att lärandetillfällena ska bli givande för barnen.

Man skulle haft lite mer, man kunde gått haft lite mer föreläsningar just kring det här med att arbeta med utomhuspedagogik. För det är inte mycket fokus på det just nu är det inte (FS)

Jag kan ju känna att det är jättemysigt och jättebra och det här va, men det krävs ju en hel del för att man ska kunna arbeta ute. Alltså det så himla mycket som man måste ha, jag själv är ju inte jättebra på det (FS)

Efter att vi gjort observationerna ute på förskolorna kan konstateras att pedagogernas brist på kunskaper, erfarenheter och engagemang blev till hinder för barnens lärande och möjligheter för nytt lärande och utforskande. Pedagogerna var under flera tillfällen inte tillräckligt lyhörda för barnen och gick miste om flera tillfällen där intressanta dialoger och forskande hade kunnat bli aktuellt, där de tillsammans kunde tagit reda på mer fakta och kunskaper kring ämnet. Pedagogerna bör gå in med inställningen att de inte behöver vara rädda för det okända. Som Åberg och Taguchi (2005, sid 85) menar på ”Hur ska barnen våga pröva sig fram om inte pedagogerna vågar ge sig ut på djupt vatten ibland”? Även som Braute och Bang (1997) menar att det är mycket trevligare att ta reda på saker tillsammans med barnen än att bara svara rakt ut på de frågor barnen ställer. Att vara ute i skogen kan vara ett stort och utmanande äventyr för både barn och pedagoger.

Efter undersökningarna kunde vi komma fram till att de intervjuade pedagogerna ansåg att barnens utevistelse är en viktig del i förskolors verksamhet. Dock så kunde man notera att begreppet utomhuspedagogik var svårt för pedagogerna att anamma och det inte användes så flitigt bland pedagogerna när de arbetade med barns utevistelse ute på förskolorna. Pedagogerna valde istället att under intervjuerna säga, **barns utevistelse** och **aktiviteter i utemiljön** när de samtalande med oss intervjuare. Under våra observationer kunde vi upptäcka att pedagogerna skilde sig markant åt om de arbetade på en naturinriktad eller en ordinär förskola i arbetet med barns utevistelse. De som arbetade i de naturinriktade verksamheterna hade tydliga mål och riktlinjer i arbetet tillsammans med barnen, samt att pedagoger på de ordinära förskolorna inte var lika trygga med barnens aktiviteter i utemiljön som de var i inomhusmiljön medans pedagogerna på den naturinriktade förskolan var fullt trygga med barnens aktiviteter i utemiljön.

I dessa situationer skulle dessa pedagoger behöva fråga sig själva, vad lärde jag barnen genom mitt sätt att bemöta deras nyfikenhet och intressen på, och vad hände i barnet efter min brist på engagemang?

Under våra intervjuer kunde vi se att det inte direkt var någon av förskolorna som formade sin verksamhet utifrån någon teoretiker eller använde sig av någon speciell teori i sitt arbete. Verksamheterna hade istället prioriterade mål som de valt ut ifrån Lpfö98 läroplanen som genomsyrade deras verksamheter. Den ende förskola som vi besökte som formade sin verksamhet efter en teoretiker var en Montessori inriktad förskola där denna teoretikers pedagogik var en del av förskolans uppbyggnad.

Vi kan tycka att det finns både fördelar och nackdelar med att forma en verksamhet efter en viss teoretikers teori. På så vis att fördelen med det är att, då har pedagogerna en klar plan och riktlinje för hur de ska arbeta och forma verksamheten efter, i deras arbetslag och tillsammans med barnen. Nackdelen med att arbeta efter en viss teoretikers teori är att det kanske inte passar för alla att arbeta efter just det. Det kan då även bli svårt att forma om verksamheten så att den blir och uppfyller allas krav och behov i arbetslaget och i ute barngrupperna.

Claesson berättar om tre olika tillvägagångssätt att se på förhållandet mellan teori och praktik. Det första sättet är att se teorier som någonting som kan omsättas i praktiken. Det andra sättet är att se praktik som något godtagbart och att lärare skapar teorier både av sin egen och eller av andras erfarenhet. Det tredje sättet är att teori och praktik är likvärdiga och är perioder av interaktioner där de inverkar på varandra, då kan man således inte frånskilja dem åt (Claesson, 2002).

En likhet som vi tycker oss kunnat se bland de förskollärare som intervjuats är, att de inte är så medvetna om var ifrån de fått sitt sätt att tänka och utföra sitt arbete på, i sitt arbetslagen och tillsammans med barnen. Om de hade varit mer medvetna om vart deras kunskapsstänkande och arbetssättstänkande kommer från hade de nog kunnat bli mer hjälpta i arbetet tillsammans med barnen och det resterande arbetet ute i verksamheterna. Om inget annat så haft någon teoretiker/teori att knyta an till och på så vis får möjligheten till att koppla de arbeten som utförs i verksamheten till mer än Läroplanen. ”Är det möjligt att se spår i undervisningen av teorier som lärare har träffat på under sina studier och är det möjligt att foga samman dessa?” (Claesson, 2002, s. 91).

Under våra intervjuer kunde vi se att alla pedagoger som intervjuades hade ett syfte med att utföra utomhuspedagogik tillsammans med barnen. De ansåg alla att naturen är en viktig del av barns lärande och borde vara en stor del i barnens olika aktiviteter och lärande ute på förskolorna. När vi sedan var ute på observationerna så kunde vi se att syftena inte var lika tydliga och inte följdes upp som det borde.

Pedagogerna verkade endast utföra planerade aktiviteter utan någon vidare mening eller syfte. Anledningen till detta tror vi beror på är att pedagogerna kanske inte alltid tänker på vad de har för syfte med planerade aktiviteter med utomhuspedagogik mer än att det kan vara en rolig aktivitet att göra tillsammans med barnen. Samt att de antagligen är så pass inkörda i rutiner att det ibland glöms bort varför de utför viss aktivitet med barnen. Sträng (2005, sid 171) menar på att ”lärarna måste ta ställning till vad man ska undervisa om och varför man väljer just detta”. Under intervjuerna tillsammans med pedagogerna började de nog tänka efter på vilka syften de egentligen har med sina planerade aktiviteter än på vad de faktiskt är medvetna om när de väl praktiserar utomhuspedagogik ute i sina verksamheter.

Under samtalen med pedagogerna och genom att analysera våra transkriberingar av intervjuerna kunde vi se en positiv reaktion på våra intervjufrågor. Vi såg att vårt bisyfte med att intervjufrågorna skulle starta pedagogernas tankar och idéer om utomhuspedagogik nåddes, och samtidigt väcktes de kunskaper som de glömt till liv igen. Vidare kunde det noteras att detta utmärkte sig på så vis att pedagogerna under våra samtal började diskutera vad utomhuspedagogik är och vad det innebär. Vidare diskuterade pedagogerna under samtalen hur de med våra frågor fick en tankeställare och att de fått en större förståelse för vad som är utomhuspedagogik och varför utomhuspedagogiken är av stor vikt i arbetet tillsammans med barnen. Pedagogerna hade börjat tänka till om vad som är utomhuspedagogik för dem och vad det innebär att använda sig av denna pedagogik. De

funderade på vad som ingår i arbetet med utomhuspedagogik och vad som krävdes för att kunna utföra detta i praktiken med barnen.

Just det här med utomhuspedagogik. Vad ni menar med det? Alltså vi är ju ute mycket och arbetar ute också och vi vill att de ska lära vissa grejer ute. Man går till skogen, till lekplatser och så här. Men jag vet ju inte hur ni tänker, att det är det ni vill att det ska vara, alltså utifrån. (FS)

Här märktes det att pedagogen var osäker på vad utomhuspedagogik är och gärna ville få ett svar från oss om vad det är, en sort av bekräftelse att utomhuspedagogik är det som pedagogen redan utför med barnen i sin verksamhet. När vi berättat om vad utomhuspedagogiskt arbete innebar så strömmade det fram en massa olika aktiviteter där personalen utför denna form av pedagogik tillsammans med barnen, aktiviteter som de inte riktigt tänkt på att det faktiskt är utomhuspedagogiskt arbete.

Ett exempel på detta var när en av pedagogerna började diskutera med oss om att de hade tagit in pinnar ifrån skogen och börjat använda det till matematiken ihop med barnen. De använde naturmaterialet till att ta reda på vilken som var längst, kortast, tjockast och smalast och så vidare. Under vårt samtal där vi bollat begreppet lite fram och tillbaka så förstod informanten att det var en del av utomhuspedagogik som de använt sig av, i just denna situation i undervisningen med barnen.

Just nu är det mycket pinnar de är intresserade av. Så då har vi använt det lite i matematiskt tänk. De har fått jämföra, vem har längst, vem har kortast, vem har tjockast, vem har smalast. Det handlar ju mycket om att man ska utmana och man ska se liksom deras lärande är det ju mycket nu, det är ju lärande hela tiden, nu mera så var det ju inte förr. Men det är ju det nu att man ska fokusera på det. Men som sagt då arbetar ju vi med en viss form av utomhuspedagogik hos oss. (FS)

Vi tyckte detta var intressant eftersom vi hade just detta som ett underliggande syfte innan vi skulle ut och besöka förskolepedagogerna för intervjustudien. Det verkar nu i efterhand som om vi har också lyckats med att föra in begreppet och arbetssättet på deras agendor. Lundegård (2004) menar att utomhuspedagogik inte bara handlar om naturen utan att man kan ta vara idén om utomhuspedagogik i alla skolämnen. Användning av utomhusaktiviteter vid behandling av de olika ämnena så som, bild, hem- och konsumentkunskap, slöjd, idrott, historia, geografi, matematik, samhällsorienterade ämnen, språk och kemi. Alla förskolans aktiviteter kan integreras med skolans ämnen. Det handlar bara om pedagogernas egen påhittighet och nyfikenhet för att prova något nytt och utforska det tillsammans med barnen.

Ingen av de pedagoger som vi intervjuade såg något negativt med att använda sig av naturen i sin undervisning och en del såg det som en stor möjlighet i undervisningssyfte. Som Brügge med flera (2011) menar är de upplevelser som barnen får i utemiljön upplevelser som möjliggör en mer praktiserande kunskap, där tanke, känslor och handling möts. Det vill säga att barnen utövar aktiviteter som involverar alla deras sinnen och möjliggör för ett mer rikt och givande lärande, där hela barnet från kropp till sinne är involverat.

Som sagts tidigare kunde vi märka en viss skillnad mellan de olika förskolorna, framförallt mellan de som var naturinriktade och de som inte var det. Det kunde även noteras en skillnad, att deras arbeten tedde sig olika utifrån ett naturperspektiv vilket man gott kunde förstå då de bar på olika kunskaper och intresse om ämnet. De som var naturinriktade förskolor arbetade medvetet med naturen i barnens olika skolämnen som de hade på förskolorna, medan de andra förskolorna såg utomhuspedagogiken mer som ett bra redskap att använda ibland. De hade heller ingen direkt medveten plan och handling med att de använde sig av naturmaterialet. Det är lite som Lundegård med flera, (2004, sid 160) menar på här: ”Är det först när man bokstavligen snubblar på en trädrot eller upptäcker att den djupa bergsklyftan inte var inlagd på den digitala kartan som det fysiska landskapet lyckas pocka på uppmärksamhet?”.

Genom de observationer som gjorts under en dag på två förskolor, så kunde vi se en markant skillnad på hur de anammade barnens intresse och nyfikenhet samt på hur de själva visade sitt intresse för naturen till barnen. På den förskola som inte var en naturinriktad verksamhet var pedagogernas intresse inte lika stor. När barnen nyfiket utforskade närmiljön fick de inget gensvar ifrån pedagogerna och deras nyfikenhet sloknade snabbt. Medan de på den förskolan som hade en naturinriktad verksamhet, tog de till vara på barnens nyfikenhet och samlade in material för vidare forskning tillsammans med barnen.

Det fanns även stora skillnader i planeringarna på aktiviteterna med barnen. De som inte hade inriktning gjorde aktiviteter på måfå och ansåg endast att naturen var bra hjälpmedel, utan någon vidare tanke på hur och varför och om det finns något mer de kan utforska inom. De med inriktning var väl medvetna om vilken betydelse naturen har för barnen och hur de kan utvecklas mer inom området och som nyfikna utforskande individer.

Att göra en c-uppsats var något helt nytt för oss och vi har lärt oss mycket om hur ett sådant arbete ska utformas. Vi är nöjda med vårt arbete, dess upplägg och resultat, trots att det har varit lite kämpigt ibland så har det ändå flutit på bra och blivit något bra av det.

5.2 Vidare forskning

Ett bisyfte är att väcka den utomhuspedagogik som kan vara slumrande till liv, med våra besök på de olika förskolorna. Detta är en liten teori som vi har, just för att se om det är möjligt att vår vistelse kan påverka pedagogerna ute i förskolorna.

5.3 Metoddiskussion

Den metod som vi valde att använda oss av var att först ta reda på vad vi ville att examensarbetet skulle handla om och bestämde oss sedan för att ta reda på hur pedagoger arbetar med utomhuspedagogiken i förskolan. Detta gjorde vi genom att samtala om vad som intresserade oss mest och ville ta reda på mer om. Efter att det bestämts vad vi ville undersöka och ta reda på började vi med att samla in kunskaper om vårt ämne, det i form av litteratur och sökningar på nätet. När det kändes som att vi hade tillräckligt med kunskap om ämnet utformade vi intervjufrågorna samt de problemfrågor som skulle vara i fokus i vår c-uppsats. Vi valde att göra en intervjustudie för att få in den empiri som behövdes för studien. Vi valde att använda oss av den kvalitativa metoden vilket också genomsyrar vår intervjustudie i arbetet. Observationer ute på förskolorna var också aktuella och genomfördes efter att alla intervjuerna gjorts på två andra förskolor. Där följde vi pedagogerna under en dag för att se hur de arbetar med barnen i deras utemiljö.

Det som vi känner hade kunnat ha gjorts annorlunda som ett tillägg på examensarbetet är, om mer tid och bättre planering ifrån oss hade funnits, så hade det varit att ta möjligheten till att intervjua en renodlad utomhusförskola för att samla in ännu mer empiri till våra resultat i arbetet. Vidare för att kunna ta vår uppsats ett steg längre, göra den mer innehållsrik och göra en större forskning runt ämnet.

Vi ville genom de intervjufrågor som ställdes till våra informanter kunna ge dem möjligheten att känna att de kunde svara öppet samt att de alla skulle få lika stora chanser till att säga sin åsikt. Vi ville genom detta möjliggöra att samtalen mellan oss och informanterna blir avslappnande och inbjudande. Den typ av metod som användes i intervjustudierna lade även fokus på konfidentialitetskraven, som innebär att intervjupersonerna är anonyma och att intervjuaren har tystnadsplikt. Detta för att intervjupersonerna ska känna att det blir ett lugnt och öppet möte samtal där de kan svara fritt på våra frågor utan rädsla för att bli svartmålad för något som de sedan kan bli utpekade för. Efter våra intervjuer transkriberades den empiri som vi fått och det för att sedan kunna plocka ut intressanta och periodiska teman som sedan blev vårt upplägg på uppsatsen och de resultat som arbetet utformats ifrån

6. Sammanfattning

Studiens syfte var att ta del av pedagogers berättelser och beskrivningar om hur de arbetar med utomhuspedagogik i sina verksamheter. Dessutom ville vi undersöka om de har empiriska metoder, teorier och syften som är observerbara i deras arbete i verksamheterna.

Metoden som användes var kvalitativ och det empiriska materialet inhämtades genom halvstrukturerade intervjuer och genom två observationer. I studien deltog fem pedagoger från fyra olika förskolor i Skåne län. En av förskolorna var Maria Montessori inriktad. Resultatet reflekterades i relation till relevant litteratur och tidigare forskning.

Resultatet visade att samtliga av de tillfrågade pedagogerna arbetade med utomhuspedagogik på ett eller annat sätt i sina verksamheter. På den Montessori inriktade förskolan var pedagogerna medvetna om att de arbetade med utomhuspedagogik tillsammans med barnen, medan pedagogerna på de andra förskolorna inte var lika medvetna om det. De berättade att de hade svårt att förstå begreppet utomhuspedagogik och att de har för dålig kunskap och för lite erfarenhet inom området för att kunna utföra ett bra arbete tillsammans med barnen. De berättade även att de inte hade några teorier som de arbetade efter förutom läroplanens mål och riktlinjer. Under de två observationerna blev det tydligt att pedagogernas syfte med utomhuspedagogik inte var synligt i praktiken, trots att de hade intentionen att arbeta med det. Pedagogerna hade alla en gemensam önskan och strävan att få lära sig mer om att arbeta med utomhuspedagogik.

7. Källförteckning

Referenser

- Braute, Nyhus, Jorunn & Bang, Christofer (1997) *Följ med ut, Barn i naturen*. Stockholm: Universitetsförlaget
- Brügge, Britta, Glantz, Matz & Sandell, Klas (2011) *Friluftslivets pedagogik, En miljö- och utomhuspedagogik för kunskap, känsla och livskvalitet*. Stockholm: Liber AB
- Claesson, Silwa (2002) *Spår av teorier i praktiken: några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur
- Dahlgren, Lars Owe (2007) *Utomhuspedagogik som kunskapskälla*. Lund: Studentlitteratur AB
- Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Granberg, Ann (2000) *Småbarns utevistelse, naturorientering, lek och rörelse*. Stockholm: Liber AB
- Johansson, Stina (2002) *Lek och lär i naturen. Miljöfostran* Solna: Förskolans förlag
- Johansson, Stina (2001) *Ute i naturen med förskolan. D.1, Idé och metoder*. Solna: Förskolans förlag
- Johansson, Stina (2001) *Ut i naturen med förskolan. D.2, Temadagar*. Solna: Förskolans förlag
- Johnston, Jane and Adelaide, Gray (1999) *Enriching Early Scientific Learning*. Buckingham: Open University Press
- Lundegård, Iann, Wickman, Per-Olof & Wohlin, Ammi (2004) *Utomhusdidaktik*. Lund: Studentlitteratur AB
- Montessori, Maria (1998) *Att bli en människa: & Utbildning för en ny värld*. Jönköping: Seminarium

- Patel, Runa & Davidson, Bo (1991) *Forskningsmetodikens grunder; Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2010) *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket. (16 s)
- Strandberg, Leif (2006) *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Sträng, Monica H (2005) *Samspel för lärande: didaktiskt redskap för professionella lärande*. Lund: Studentlitteratur AB
- *Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass*. (2005) Stockholm: Lärarförbundets förlag
- Vetenskapsrådet (2012) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm
- Åberg, Ann, Taguchi, Lens, Hillevi (2005) *Lyssnandes pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber AB

Elektroniska dokument

- Almqvist, Johanna och Karlsson, Jan (2013) *Varför utomhuspedagogik?* [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/3853> [2013-12-19]
- Andersson, Jessica och Granath, Linda (2014). *"Det här är en pedagogisk utemiljö för barnen!" En studie om hur pedagoger i förskolan uttalar sig om förskolegården*
- Ekvall, Helen (2014). *Friskare, gladare och smartare med utomhuspedagogik? En forskningsöversikt* [Elektronisk]. Tillgänglig: www.gotbot.se/Utomhuspedagogik/Utomhuspedagogik [2014-04-12]
- Kellander, Torsten (2013) *Närmiljö som lärmiljö, om utomhuspedagogik*. [Elektronisk]. Tillgänglig: www.urplay.se [2013-11-18]
- Kling, Linda (2014) *Små barn stressas av uteförskolor* [Elektronisk]. Tillgänglig: www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2013/06/12/sma-barn-stressas-uteforskolor [2014-17-11]
- *Linköpings Universitet och Nationellt Centrum för miljö- och utomhuspedagogik* (2013) [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.liu.se/ikk/ncu?l=sv> [2014-12-29]

- Mårtensson, Fredrika, Lisberg Jensen, Ebba, Söderström, Margareta Öhman, Johan (2014) *Den nyttiga utevistelsen? Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang*, [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6407-5.pdf> [2014-11-17]
- Nordnytt (2013) *Lång tid ute tufft för de minsta*. [Elektronisk]. Tillgänglig: www.SVT.se, Nyheter regionalt [2013-11-18]
- Sköldkörtel (2014) *Hyperthyreos och hypothyreos* [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://skoldkortel.info/kortisol.aspx> [2014-11-27]
- T Svedlund, Charlotta och Perldal, Titti (2014) *Utomhuspedagogik – en naturlig upplevelse* [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25945/1/> [2014-01-21]

Bilaga 1

Huvudfrågor

- ☆ Vilka metoder använder ni i ert arbete med utomhuspedagogik/hur arbetar ni?
- ☆ Vilka teorier genomsyrar ert arbete av utomhuspedagogik?
- ☆ Vilka syften har ni med arbetet av utomhuspedagogik på er förskola?
- ☆ Hur tycker ni det är att arbeta med utomhuspedagogik?

Intervjufrågor

- ☆ Hur tänker du utifrån de frågor som du fått ta del av innan vårt besök här idag?
- ☆ Finna det några teorier som ni belyst i ert arbete med utomhuspedagogiken?
- ☆ Hur tänker du själv, om att arbeta med utomhuspedagogik?
- ☆ Har du några egna tankar och funderingar som du skulle vilja belysa här idag?